

השתלבות אמיתית בקהילה

אינה ניכרת רק בצבע ובטיח, היא ספוגה בלבנים שממנה בנויה החברה, כך אומר בראיון עימו שוקי שטאובר, יועץ ומרצה בכיר לניהול

« מאת ארן הרשלג »

בעקבות המחאה החברתית בקיץ והמחאות שקמו לאחרונה ברחבי העולם ובמיוחד בניו-יורק, נותרו מספר שאלות שטרם נמצא להן מענה על הקשר בין המגזר השלישי, האזרח והמדינה. פגשנו את שוקי שטאובר (www.shukistauber.co.il), שכתב עשרה ספרי ניהול וכותב כעת ספר בנושא האחריות התאגידי של ארגונים בישראל, על מנת שישפוך אור בנושא.

שלום שוקי, עושה הרושם שלאור המחאה החברתית לא נשמע קולו של המגזר השלישי שכולל אלפי עמותות חברתיות. מדוע?

“לדעתי, יש לכך מספר סיבות השלובות זו בזו. ראשית, משום שהמחאה באה בהפתעה היא תפסה גם את המגזר השלישי לא מוכן ולא ערוך לתגובה. יש לזכור שהמגזר השלישי לא עשוי מיקשה אחת וכדי לגבש מקבץ תגובות המקובלות על חלקים משמעותיים ממנו, צריך להיערך ולתאם זה לזמן. כמו כן, איש לא ידע לאן הולכת המחאה וכיצד תתפתח. סיבה שנייה היא התחושה שהמחאה מחזקת את המגזר השלישי ומקדמת את האג'נדה החברתית שלו, ואם מלאכתו נעשית על ידי אחרים וזוכה לתמיכה ציבורית עצומה למה להפריע? בבחינת כל המוסיף גורע.

סיבה שלישית היא שהמחאה הייתה לא ממסדית, וניסיונות של גופים ממסדיים (ההסתדרות, למשל) להצטרף אליה לא צלחו. גופי הממסד השלישי, הם אחרי ככלות הכל גופים מוסדיים והיה סיכון שניסיונות ההצטרפות שלהם יזכו לתגובה דומה לזו שזכתה לה ההסתדרות. לא היה טעם לקחת סיכון כזה. סיבה אחרונה, היא התלות הכלכלית של המגזר השלישי בגופי שלטון וגופים תורמים מהסקטור העסקי. שתי מערכות אלו היו הכתובת העיקרית של המחאה. המגזר השלישי לא באמת יכול להצטרף למאבק ישיר בגופים המממנים אותו”.

איך אפשר לנצל את כוחו של המגזר השלישי על מנת שיתקן את התיקון החברתי הנדרש?
“מה שנתפס כחולשה במסגרת מחאה

”המגזר השלישי לא יכול לדבר בשפת המחאה”

המחאה החברתית בקיץ. כל אחד יכול לתרום לסביבה, אתה לא חייב להיות עשיר או בכיר
צילום: טל כהן

חברתית אותנטית, המסגרת המוסדית, יכול להיות מנוף רב עוצמה בתהליכי הביצוע. המגזר השלישי לא חיכה למחאה, הוא כבר פעל ופועל במישורים מוסדיים כדי לקדם אג'נדה חברתית דרך פעולות הסברה, שתדלנות וקידום חקיקה. המחאה החברתית נתנה למגזר השלישי רוח גבית, ואם מוסדותיו ישכילו לנצל זאת, אזי אפשר שהרפורמות יהיו עמוקות יותר ויעשו במהירות רבה יותר".

אם כן, האם העמותות יכולות לפתור את כלל הבעיות החברתיות של האזרח, או שמא על המדינה להגדיל את פעילותה ואולי אפילו לבצע פניית פרסה ולחזור לימים שהיא דאגה ישירות לאזרח ללא תיווך העמותות?

"כפי שכבר ציינת, אי אפשר להתייחס לכל העמותות כאל מיקשה אחת. מתוך שאלתך אני מבין שאתה מתכוון לאותן עמותות שפועלות לטובת רווחתו של האזרח, ואפשר היה כי פעילות זו תיעשה במסגרת המשרד הממשלתי המתאים כמו התמ"ת, הרווחה או החינוך. כדי לענות על שאלה זו יש לשוב ולבחון את הרקע להיווצרותן של אותן עמותות. הרקע להקמתן נבע בעיקר מסיבות מנהליות שקשורות דווקא במערכת יחסי העבודה בשירות הציבורי. עמותות רווחה רבות הנשענות בעיקר על תקציב המדינה, נוצרו כתוצאה מהפרטה של פעילות רווחה עתירת כוח אדם. המדינה לא ששה לצרף אל שירותיה עובדים שהיו זכאים לכל הזכויות הרבות להן זכאים עובדי המדינה, ובראשן מוסד הקביעות המיתולוגי. עמותות רבות נוצרו כדי לתת מענה על צורך לא קדוש זה.

כל עוד מערכת יחסי העבודה בשירות הציבורי לא תעבור שינוי ורביזיה מהותית, ותאפשר גמישות העסקה רבה יותר, אני לא רואה דרך בה המדינה תשוב ותעניק שירותים אלו ישירות לאזרח. בשולי דברים אלו, רק אזכיר שלבו של סכסוך העבודה האחרון של העובדים הסוציאליים, נסב בדיוק סביב סוגיה כאובה זו. וכפי שנוכחנו, היא לא באה על פתרונה המספק".

האם לדעתך, לאור המחאה החברתית גדולת הממדים, ניתן לומר בעצם שהמגזר השלישי קרס תחת העומס ולא הצליח לתת מענה למצוקות?

"אני לא חושב שיש קשר בין הדברים. המגזר השלישי לא רק שלא קרס, אלא הוא גדל ומתעצם כל העת. חלק גדול של המגזר השלישי מורכב מגופי ביצוע ועיקר גלי המחאה לא הופנו נגד הביצוע, אלא נגד המדיניות, נגד המבנים המעוותים או יעדי התקציב, נגד השיטה. זה גם מחזיר אותנו לשאלה הראשונה, למה המגזר השלישי לא בלט בעת המחאה. היא אמנם נגעה

בתחומים שבהם הוא מטפל, אך לא עסקה בו ישירות".

בעקבות המסקנות של ועדת טרכטנברג, מה המגזר השלישי צריך לעשות על מנת להוביל מהלך חדש ושונה שידבר בשפה של המחאה?

"המגזר השלישי לא יכול לדבר בשפת המחאה, משום שהוא גוף ממסדי והמחאה היא א-ממסדית. המגזר השלישי כן יכול למנף את המומנטום שיצרה המחאה לקידום האג'נדות המגוונות שלו. ארגוני הגג של המגזר, צריכים להמשיך בפעילות השתדלנות שלהם ולתבוע שהמלצות לא יתמוססו. עמותות ספציפיות, כל אחת בתחומה, צריכות לחזק את הקשר עם התומכים בהן ולצרף מעגלי תמיכה חדשים, המומנטום עשוי להקל עליהן את המלאכה. חשוב לי להדגיש כי העמותות אינן יכולות רק

מועדוני קשישים, ולצד זה לנצל את עוצמת השוק שלה ולהעלות בשיעור לא סביר של מוצרים בסיסיים - העלאת מחיר שמקשה על אותם קשישים ממש לרוכשם. משמעות הדבר היא שהחברה מדברת בשני קולות, יש מי שיגדיר זאת כצביעות. במקרים קיצוניים זה מתפוצץ לה בפרצוף, ודווקא החברה שכן השקיעה בקהילה תינוק יותר מחברה שלא השקיעה בקהילה. האחרונה אולי תיתפס כ'רעה', אבל גם ככזו שלא ניסתה להסתיר זאת; ואילו התורמת תיתפס כ'רעה' וצינית, כמי שגם ניסתה לעבוד עלינו ולהסתיר זאת.

לכן, חברות צריכות לעמוד לפני החלטה מהותית האם עשייתן למען הקהילה היא חלק ממדיניות ברורה ומוצהרת של התנהגות עסקית ראויה. מדיניות המגובה בדרכי התנהלותה השוטפים של החברה, במכלול עשייתה, לא רק

המחאה החברתית נתנה למגזר השלישי רוח גבית, ואם מוסדותיו ישכילו לנצל זאת, אזי אפשר שהרפורמות יהיו עמוקות יותר ויעשו במהירות רבה יותר

בתרומות ובפעילות התנדבותית. במילים אחרות, השתלבות אמיתית בקהילה אינה ניכרת רק בצבע ובטיח, היא ספוגה בלבנים שממנה בנויה החברה".

לסיום, העת האחרונה מוכיחה כי ליחיד יש יכולת השפעה על הכלל ונראה כי זה הזמן לעודד את הפרט לתרום לסביבה שלו. מה היית מייצע לאנשים לעשות מחר בבוקר על מנת לתרום חברתית?

"כאשר מתקיימת תרומה חברתית, יש מי שנותן ויש מי שמקבל. אני מציע לכל אדם להשתדל להיות בצד הנותן. כל אחד יכול, אתה לא חייב להיות עשיר או בכיר. ראיתי אנשים טובים, השייכים למעמד סוציו-אקונומי בינוני נמוך, שמתנדבים לעזור בחלוקת אוכל לנוקעים באמת. התחושה שאתה לא רק עוסק בלשרו, אלא גם מסוגל לעזור לאחרים מחזקת. כמו כן, גם אלו שמקבלים סיוע בתחום מסוים יכולים לסייע לזולת בתחומים אחרים. אתה מקבל תרומת מזון החגים כי אתה מעוט הכנסה, התנדב פעם בשבוע לשעתיים-שלוש של עבודה במתנ"ס השכונתי. מאד לא נעים רק לקחת.

לסיכום, גם אצל דור ה'אני', יש מקום רחב לעשייה למען הזולת, כי זה כדאי ל'ל'. נתינה צריכה להיות מהנה. כל אדם צריך לבחון מה הוא אוהב לעשות ולתעל את עשייתו למען הזולת לכיוונים המתאים לו. נתינה לא צריכה להיות כורח, אלא פעילות שמנהה ומעשירה את הנותן. אדם לא צריך לעשות למען הזולת כי הוא 'צריך', אדם צריך להעניק כי הוא 'רוצה'".